

Sverre Hartmann:

Et 40/45-års minne:

Heimevernsbladet

104519

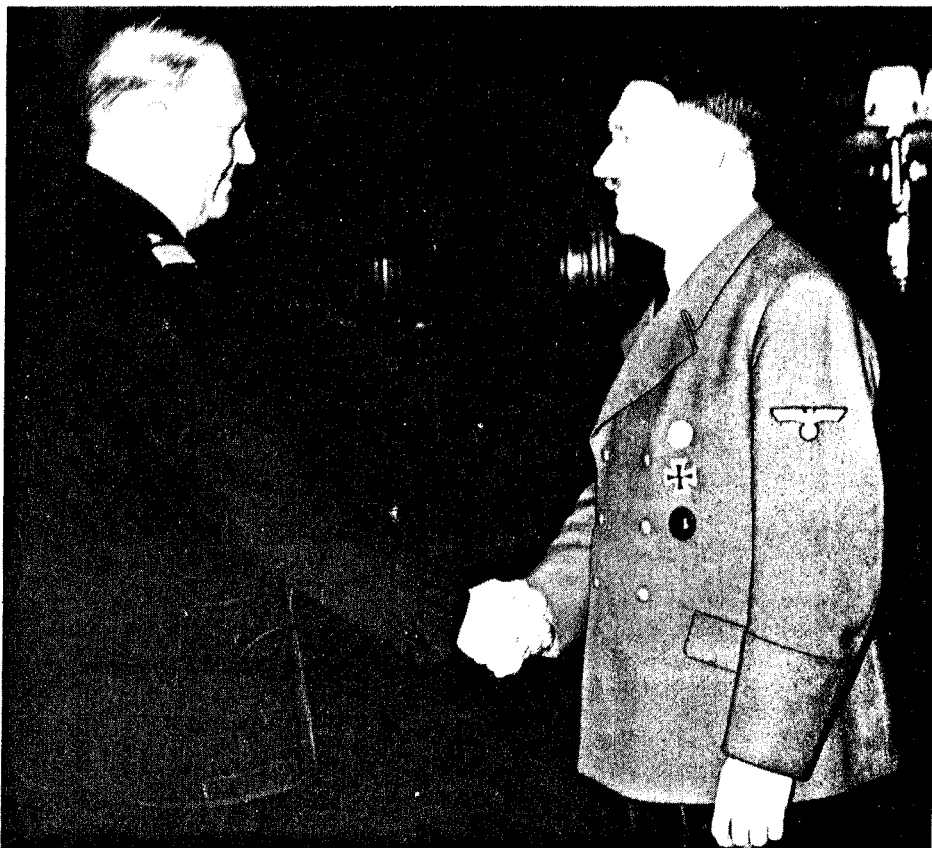
Om Hitler hadde seiret - hva da?

Vi slapp med 5 år under Hitler, men om han hadde seiret? Hva da? spør forfatteren og historikeren Sverre Hartmann i en artikkel i Heimevernsbladet i april 1975 i anledning av at det var 35 år siden krigen i Norge brøt ut, og det var 30 år siden krigen sluttet. I år er det henholdsvis 45 og 40 år siden de samme begivenhetene, og Hartmanns artikkel er like aktuell i dag. Vi slapp som nevnt med 5 år. Det var en nyttig lærepenge. Men har vi lært nok?

☆

Det er gått en generasjon siden vi gjenvant vår frihet, siden fremmedherredømmet i Norge tok slutt. Nye generasjoner har vokst opp uten kontaktflater til disse allerede så fjerne år. Adskillig forskning har vært drevet, tallrike bøker sett dagens lys, både om forspillet til invasjonen for 35 år siden, om ulike sider av hendelsene under selve okkupasjonstiden og innsatsen i ute-Norge med London-regjeringen som sentrum. Diskusjoner åpnes og ebber ut, ikke minst om ansvarsforholdet til det som hendte, der offiserer skylder på politikere, politikere på de militære. Hvem sviktet? Hvem feilvurderte? Kanskje problemstillingen er gal og skjev. Kanskje vi aller først burde skaffe oss en dypere innsikt i hvorfor vi ble angrepet og okkupert, sett med fiendens øyne. Og fienden var militært og politisk sett på topplan samlet i en person, Adolf Hitler. Derfor bør vi ved leilighet forsøke å titte diktatoren noe nærmere i kortene. Det er ikke lett, la det være innrømmet med det samme. Men vi har visse muligheter som vi nok bør utnytte. Da får vi kanskje dempet ned den ufruktbare noe følelsesladede debatten om det politiske og militære ansvar. *Ett turde under alle omstendigheter være sikkert. Med et sterkt mobilisert forsvar forholdsvis tidlig i 1940 er det usannsynlig at Norge var blitt krigsskueplass.*

Vi hadde ikke noe heimevern i 1940. Det oppsto etter frigjøringen i mai 1945. Hvor viktig forsvaret er på lang sikt, og dermed også et heimevern, det får vi kanskje understreket om vi stiller

spørsmålet: Hva ville Danmarks og Norges skjebne blitt om Hitler hadde seiret?

☆

Da Hitler besluttet å gjennomføre aksjonen mot Danmark og Norge, var han helt opptatt av det militære problem, av å bevare overraskelsesmomentet, av å komme britene i forkjøpet, av forholdet til Sovjet-unionen og Vestmaktene. Hvilke muligheter hadde han for å få satt i gang felttoget i vest? For det var tross alt der han trodde avgjørelsen kom til å ligge. Britenes vilje til motstand ville bryte sammen når Holland, Belgia og Nord-Frankrike befant seg på tyske hender, fastlandskården var slått ut av britisk hånd. Så kunne han konsentrere seg om innsatsen i øst – på noe lengre sikt.

«Ministerpresident» Vidkun Quisling, til v. på besøk hos Adolf Hitler. Man kan jo forestille seg hvordan det kunne ha vært i Norge i dag om disse herrer hadde vunnet krigen og fått det som de ønsket.

Men vi har noen løserer fingerpek om retningen allerede dagene kort før jul 1939. Hitler var på besøk hos gamle venner i München, forleggerfamilien Bruckmann. Major Quislings konferanser hos Hitler den 14. og 18. desember avspeilet seg også i Bruckmanns fremmedbok, der Hitler hadde skrevet to dager senere, den 20. desember: «Im Jahre des Kampfes um die Errichtung des grossen deutsch-germanischen Reiches» = I kampåret for opprettelsen av det store tysk-germaniske rike. Quisling, den tidligere norske forsvarsminister fra 1931–33 hadde levert ham et PM om

sitt lyn på et storgermansk forbund, som Skandinavia skulle være en del av. Tankene falt i god jord. Det var politiske juleønsker av format. Men selvfølgelig forteller slike svulmende og svulstige ord lite om hvordan planene var. Man kan ikke trekke noen bindende slutninger.

Heller ikke uttalelser fra de ledende menn i den tyske marinen fortjener uten videre å bli tillagt avgjørende vekt. Men det kan likevel være grunn til å minne om hva admiral Fricke, sjefen for operasjonsavdelingen i sjøkrigsledelsen, skrev i et større oppsett til storadmiral Raeder den 3. juni 1940 – en knapp uke før nordmennene la ned våpnene og Konge og regjeringen gikk av landet. Det var en «hemmelig kommandosak» under den noe tungroddede overskriften: Romutvidelses- og støttepunktspørsmål.

Med tanke på den kommende fred, som under det tyske stormangrepet i vest kanskje ikke syntes så langt borte akkurat da, trakk Fricke opp retningslinjene for det nye Tysklands militære og økonomiske plassering med støttepunkter fordelt over kloden. Det tredje Riket skulle sprengte seg ut av den sjømilitære isolasjon, ut av Tyskebukten, Nordsjøen og forbi Shetlandsperringen med sikte på å bli en maritim verdensmakt. Og det han anførte, var selvfølgelig

lig momenter som også politisk hadde betydelig vekt. Punkt 1 var dette:

«De områder vi har skaffet oss herredømme over i løpet av krigen: Danmark, Norge, Nord-Frankrike, blir holdt okkupert og organisert i en sådan utstrekning at de for fremtiden kan gjelde som tyske besittelser.»

Denne løsning ville admiral Fricke i det hele anbefale der hvor den militære avgjørelsen kunne og skulle treffe motstanderen hardt og der en gradvis «fortyskning» av området så ut til å kunne gjennomføres.

Når sjefen for operasjonsavdelingen skrev sine forslag, skjedde det ikke uten tilknytning til Hitlers egen oppfatning. Under de såkalte førerkonferanser i juni 1940 var spørsmålet blitt berørt, mest indirekte riktignok. Men under konferansen på Obersalzberg, på Førerenes feriested, den 11. juli, ble det talt tydelig og direkte: Storadmiral Raeder og Hitler drøftet utbyggingen av Trondheim til marinebase i forbindelse med opprettelsen av en selvstendig «europaisk by»:

«Føreren ønsker å gjøre Trondheim til en base for omfattende befestningsverker både mot angrep fra land og fra sjøsiden. Byen skal holdes okkupert av en divisjon fra hæren foruten av flystyrker og marinenheter. Der skal bygges skipsverfter og dokkanlegg for de aller største skip. En vakker tysk by skal reises

ved fjorden, adskilt fra Trondheim. Og en autostrada skal via Danmark og Sverige forbinde Trondheim med Tyskland. Veien fra Trondheim til Kirkenes skal utvides og forbedres.»

Det var intet i dette-ordvalget som tydet på at okkupasjonen av Norge var tenkt som et midlertidig foretagende – tvert imot. Senere uttalte Hitler seg mer detaljert: Trondheim og området skulle bli utbygget i en målestokk som ville få britenes Singapore til å blekne i sammenlikning. Da arkitekt Speer noe senere på året avla visitt hos rikskommissær Terboven, hadde han med en modell – en miniatyr som plastisk fremstillet hvordan dette nordiske Gibraltar-Singapore skulle komme til å ta seg ut i virkeligheten. Dessverre har det hittil ikke latt seg gjøre å oppspore selve modellen.

Noen nærmere dokumentasjon av hvilken skjebne Norge ville få militært om det var gått etter oppskriften, skulle være overflødig. Men hvilken politisk stilling var tiltenkt Danmark og Norge om Hitler hadde seiret?

På bakgrunn av de militære mål og ønskemål kunne det ikke bli tale om særlig stor bevegelsesfrihet. Quisling, som selv hadde bidratt sitt til beslutningen om at Norge ble okkupert, førte på sine forutsetninger – særlig med innenriksminister Hagelin som primus motor – en energisk kamp for å oppnå en

Til side 26

Fra krigen i Norge 1940.

Eisenbahnlinien vom Gegner gesäubert,...

ge var dermed plassert på linje med Polen. Og så upopulære og nedvurdert som polakkene var i Det tredje Riket, lyder det ikke lovende. Noe mildere form for guvernement eller biland var tiltenkt Ukraina og Hvite-Russland. I et visst fjernt beskyttelsesforhold skulle Slovakia, Estland og Lettland stå.

Andre stater kunne da eller senere tiltre Forbundet, blant dem Finland og Danmark samt selvfølgelig Sverige. I den forbindelse er det av interesse å minne om det hemmelige memorandum av oktober 1942 som angir måten Danmark skulle gjøre sin tilslutning på, via et kortere eller lengre opphold for de skriftlige planer i skrivebordsskuffen. Det var ikke noe problem å holde opp-

sikt og kustus med Danmark. Med Norge var det verre. For det ligger et hav mellom det og Tyskland. Derfor måtte flankelandet på den skandinaviske halvøy, også av hensyn til kontrollen med naboen Sverige, få en ringere og dermed – sett med tyske øyne – sikrere status, bli et protektorat.

Militært og politisk skulle nasjonalistene legge labben på det. Det ville ikke bli tale om noen selvstendighet. Noen norsk utenrikspolitikk var det overhodet ikke tale om. Slike tanker hadde man bare hørsord om. Hadde det ikke vært for beliggenheten, kunne man like godt ha innlemmet Norge i riket, som Holland og Belgia ...

27

degjørelse for hvordan den tyske politikk overfor Danmark skulle bli, ikke den offisielle, men den egentlige politikk hvis sanne ansikt foreløpig var skjult sammen med dokumentene.

«Den indre retningslinje for Tysklands politikk overfor Danmark holdes inntil videre hemmelig for utenverdenen. Den skal gå ut på at Danmark aldri mer må gli ut av tyske hender. Danmark er nemlig Tysklands geografiske og politiske appendix – i militær henseende en uunnværlig bro til *den norske Atlanterhavsposisjon* som er livsviktig for Tyskland. For å nå dette mål er det eventuelt nødvendig å hoppe over *juridiske hjernespinne og krittstreker*». Det vil om mulig være å foretrekke om man skaffer seg en formell hjemmel på den fremtidige regulering av forholdet Danmark – Det tyske Rike og av Danmarks indre struktur ved å inngå avtale med en legal dansk regjering på et passende tidspunkt. *En slik overenskomst skal da ligge parat i skrivebordsskuffen* med henblikk på en tid som er svakere og der man tenker mindre *juridisk* ... Den nye befullmektigede skal arbeide for at det blir dannet en ny dansk regjering i legale former. Den skal bare bestå av personer som enten er tyskvennlige eller som retter seg etter tyske ønsker. Det må passes på at denne regjering ikke får noen sterk personlig støtte i befolkningen, men i første rekke føler seg avhengig av tysk makt.

Eksemplet fra Norge med N.S. hadde tydeligvis virket inspirerende.

Hvilke planer ville så Hitler og Himmler ha satt i verk, i hvilke former skulle Danmark og Norge gå opp i den høyere enhet, «det nye Europa», med hvilken status?

Det foreligger et dokument som kanskje mer enn noe annet kaster lys over spørsmålet. Og det er særlig grunn til å legge vekt på det, både fordi det skriver seg fra ledelsen innen SS og fordi det er blitt utarbeidet i annen halvpart av krigen da de tyske seire akkurat hadde kulminert og like før nederlagets fase ble tydelig i tyske øyne.

Det dreier seg om en skrivelse av 19. april 1943 fra SS-Obergruppenführer Berger i SS-Hauptamt til hans direkte forestatte, Riksfører SS Heinrich Himmler. Og han henviser der til den forestående konferanse mellom *Hitler og Mussolini* der samtaletemaet skal være et statsforbund under tysk og italiensk ledelse.

Til dette statsrettslige «byggverk» skulle Tyskland bringe med: selve Riksområdet som det tidligere Holland og Belgia var blitt inkorporert i. Holland og Belgia skulle dermed bare være en bestanddel av Tyskland, opphøre å eksistere i navn og realitet.

Neste gruppe var Protektorater med egne interne regjeringer. Hit horte Böhmen og Mähren, Polen og Norge. Nor-

noenlunde selvstendig status innen det storgermanske forbund. Kort etter Statsakten den 1. februar 1942 da det het at Quisling var blitt ministerpresident og hadde overtatt både Kongens, Regjeringens og Stortingets funksjoner, men i virkeligheten intet hadde oppnådd, bortsett fra å få en tittel som man brukte og bruker for ledere av tyske delstater, ble det utarbeidet bl.a. en «Plan for Norges sjøvern».

Europas forsvar tenkte man seg i fremtiden organisert som et felles vern for hele det europeiske kontinent. Innenfor dette området skulle det bygges opp et storgermansk forsvar. Og i dette skulle de germanske stater Tyskland, Belgia, Holland, Danmark, Norge, Finland og vel med tiden også Sverige inngå. Hvert land skulle yte sitt bidrag til Storgermanias forsvar prosentvis etter folketallet. Norge kom antakelig til å stille med en kontingent på henimot 300 000 mann, hvorav 1/3 eller 100 000 mann kom til å rekrutteres blant sjøfolk og fiskere. Sjøstridskreftene, flyvåpenet, muligens også panservåpenet, skulle bli storgermansk. I disse enheter kom det til å bli opptatt nordmenn. Norsk befal og norske menige skulle derfor utgjøre en del av besetningene til de storgermanske stridskrefter.

Norge ville dessuten få et nasjonalt og som det het helt norsk kystvern – med dertil hørende marine, kystbefestninger og flystyrker.

De største og viktigste kystbefestninger ville dog bli bemannet med tyske og storgermanske menige og befal. Dette kom antagelig til å gjelde følgende anlegg: Ytre Oslofjord, Kristiansand, Bergen, Agdenes, Vestfjorden (Narvik), Tromsø og Kirkenes. På disse steder ville det tyske eller storgermanske forsvar holde støttepunkter på Norges kyst.

Også etter denne «norske» plan skulle Norge få en svært beskjeden eller beskåret frihet.

Noen måneder etter at denne planen var blitt utarbeidet, skjedde det et skifte i okkupasjonsstyret i Danmark. Rikets befullmektigede, den tidligere sendemann von Renthe-Fink, ble avløst av dr. Werner Best. Det var i oktober 1942, noen uker etter at Quisling hadde fått Hitlers svar på sitt siste fremstøt om å oppnå «fredsslutning». Det ville ikke bli noen avtale mellom Norge og Tyskland. Freden ville bli «pålagt» Norge, skrev sjefen for rikskanselliet i et brev til utenriksministeriet i Berlin. I forbindelse med administrasjonsskiftet i Danmark ble det utarbeidet en hemmelig re-